

Azerbaycan-Ermenistan Çatışmalarına İlişkin Haber Söylemlerinin Analizi

A. Fulya Şen*, Hülya Taş**

Öz: Bu çalışmada Temmuz-Ekim 2020 tarihleri arasında medyada yer alan Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarının haber medyasında nasıl çerçeveselendiği incelenmiş ve bu çatışmaların ardında olan egemenlik ve milliyetçilik anlayışının nasıl yeniden üretildiği incelenmiştir. van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesinin kullanıldığı bu çalışmada, Azerbaycan-Ermenistan çatışma haberleri farklı ideolojik hatları temsil eden Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet ve Sözcü gazetelerinin internet siteleri üzerinden analiz edilmiştir. Araştırma, medya söylemlerinin siyasal aktörlerin açıklamalarına dayandığı ve milliyetçilik ideolojisini yeniden ürettiği sonucuna ulaşmıştır. Siyasal aktörler, medya söylemlerinin içeriğini belirleyen, anlamları vurgulayan, açığa çıkaran ve yeniden üreten anlatıcılar olarak ön plana çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Haber söylemi, Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları, milliyetçilik, haberin ideolojisi

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, fulyasen@firat.edu.tr ORCID: 0000-0003-3350-8292

** Doktora öğrencisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, kvkhulya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0788-1712

Analysis of News Discourses on the Azerbaijan-Armenia Conflicts

A. Fulya Şen, Hülya Taş

Abstract : This study examines how the Azerbaijan-Armenia conflicts were framed in the news media in dates between July-October 2020 and how the understanding of sovereignty and nationalism behind these conflicts was reproduced. In this study, in which van Dijk's critical discourse analysis was used, Azerbaijan-Armenia conflict news was analyzed through the websites of Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, and Sözcü newspapers representing different ideological lines. The research has concluded that media discourses are based on the statements of political actors and reproduce the ideology of nationalism. Political actors have come to the fore as narrators who determine the content of media discourses, emphasize, reveal and reproduce the meanings.

Keywords: News rhetoric, Azerbaijan-Armenia conflicts, nationalism, the ideology of the news

Giriş

Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarının ardında Karabağ sorunu yatmaktadır. 1987 yılında SSCB'nin yıkılmadan önceki dönemlerinde Azerbaycan ve Ermenistan arasında Karabağ üzerinde ortaya çıkan ihtilaf, etno-teritoryal bir çatışmaya dönüşmüştür. 1991 yılında SSCB'nin yıkılmasıyla da Karabağ iki devlet arasında devletlerarası bir savaş halini almıştır. 1994 yılında imzalanan ateşkes anlaşmasıyla savaşın “sıcak faslı” sona erse de günümüze kadar süren zaman içerisinde bir barış anlaşması imzalanamamıştır. Bu nedenle Karabağ Savaşı hukuken devam etmektedir. Ancak, 2016 yılında dört gün süren “Nisan Savaşı” ile Azerbaycan bir kısım topraklarını kurtarmış, ihlaller ve çatışmalarla devam eden süreçte 12 Temmuz 2020’de yeniden patlak veren bir aşamaya geçilmiştir (Tuncel, 2020). 27 Eylül 2020’de ise Ermenistan ordu birliklerinin Karabağ’daki Azerbaycan Türk köylerine hücum etmesiyle çatışmalar daha ileri seviyeye taşınmıştır. Türkiye, Azerbaycan ordusunu topraklarını ve hakkını arama konusunda destekleyici bir politika sürdürmekte ve Azerbaycan savunmasını diplomasi, politika ve maddi bakımdan desteklemektedir. Türkiye dış politikası bu merkezde bir dizi strateji geliştirmektedir (Ortaylı, 2020). Bu çerçevede, Yukarı Karabağ konusunda Türkiye hem Azerbaycan ile olan tarihsel ve kültürel bağları hem de bölgeye sınır komşusu olması nedeniyle sürece etkisi olan önemli bir aktör olarak görülmektedir (Gökçe, 2011, s.1139).

Azerbaycan ve Ermenistan olaylarını değerlendiren araştırmalarda durum tanımlaması olarak bazı nedenler ileri sürülmektedir. Dugin’e (2003) göre, SSCB’de yaşanan siyasi, jeopolitik, ideolojik ve sosyal sistemde meydana gelen değişim, mevcut olan tüm hukuki ve siyasi kriterleri ve normları alt üst etmiş ve sistemin çöküşü, bölgede siyasi istikrarsızlığa ve çatışmalara neden olmuştur (Akt. Gökçe 2011, s.1141; Söker, 2017). Böylesi bir ortamda Kafkasya en çok etkilenen bölgelerden biridir. Güney Kafkasya bölgesi de Azerbaycan-Ermenistan mücadelelerinin yaşandığı alandır. Sovyetler döneminde Yukarı Karabağ’ın Ermenistan’a bağlanma girişimleri ve nüfus değişim politikaları gibi uygulamalar, Azerbaycan ve Ermenistan arasında yıllarca devam eden mücadeleye dönüşmüş ve uluslararası tartışılan bir boyut kazanmıştır (Gökçe, 2011, s.1141). Uluslararası boyutta arabuluculuk diplomasisi önem kazanmış ve AGİT MİNSK¹ grubu tarihi süreçte yaşanan olaylar karşısında, sadece açıklama yapmak ve AGİT’e üye ülkeleri yaşananlar konusunda bilgilendirmekle iktiva ettiği yönünde statükoyu korumakla eleştirilmiştir. Bir anlamda MİNSK grubunun Kafkasya dolayısıyla

1 AGİT MİNSK Grubu, Azerbaycan ve Ermenistan devletlerinin Karabağ sorununa barışçıl bir çözüm üretmeleri amacıyla 1992 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarafından kurulan bir birliktir. Birliğin eş başkanlığı ABD, Fransa ve Rusya’dan oluşmaktadır. Buna ek olarak Beyaz Rusya, Almanya, İtalya, Portekiz, Hollanda, İsveç, Finlandiya, Türkiye ve sorunun tarafları olan Azerbaycan ve Ermenistan yer almaktadır. Erişim adresi: <https://www.haberler.com/minsk-grubu-nedir-ne-zaman-kuruldu-agit-minsk-13641142-haberi/>

Azerbaycan üzerinden Ermenistan aracılığıyla yürütülen bir iktidar savaşı olduğu söylenmektedir (Mahmudova, 2019, s.210).

Azerbaycan- Ermenistan gerilimine dair yaşananlar medyada önemli bir yer bulmakta, konu Ermenistan merkezli bir çatışma söylemine dönüştürülmektedir. Örneğin, Zeyrek (2020) *Dağlık Karabağ Azerbaycan toprağıdır, SSCB dağılarken, oldu bitti ile Ermenistan tarafından işgal edilmiştir*, ifadesini kullanmaktadır. Olaya ilişkin bir diğer yorum ise, “*Ermenistan bildik saldırganlığından, hukuk tanımazlığından vazgeçmiyor. Hukuku hiçe sayma ve sivilleri hedef almaktan vazgeçmediğini gösteren Ermenistan yine boyunu aşan işler yapıyor*” şeklindedir (Bengin, 2020). Bu çerçevede, haber medyasında olaya ilişkin açıklamalar, daha çok tarihsel bağlam içinde ele alınmaktadır. Medya söylemlerinde, 2020 itibarıyla yaşanan çatışmanın sorumlusu olarak Ermenistan gösterilmektedir. Siyasal aktörlerin ve sivil toplum kuruluşlarının yaptığı açıklamalar çerçevesinde üretilmiş olan haber metinleri, milliyetçi argümanlara dayanmaktadır. Azerbaycan-Ermenistan olayına ilişkin haberlerin ardında onu çevreleyen medya yapısı, toplumsal-tarihsel bağlamlar ve seçkin aktörlerin arasındaki diyalektik ilişki ve bunun sonucunda üretilmiş ve okuyucuya yansıtılmış söylemler bulunmaktadır. Fiske'nin de (2019, 303) vurguladığı gibi, tüm anlamların toplumsal-siyasal boyutları bulunmakta ve bunları toplumsal bağlamları içinde değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü ideolojik işleyişin statükoyu koruduğu yerde, iktidarı elinde bulunduranlar fikirlerin ve anlamların üretimi ve dağıtımını kontrol altında tutmaktadır.

Haberlerdeki hegemonyacı değerler ortak düşünceyi yaymada ve inşa etmede özellikle etkilidir. Bunlar, medya rutinlerinin doğal işleyişi ile medya ve diğer odakları arasındaki bağlantılar aracılığıyla dolaylı şekilde yerleştirilmiştir. Bu şekilde medya, açık biçimde baskıcı ve görünmeyen bir denetim yapısı ve sürekli var olan kültürel değerleri egemen grupların çıkarlarına en iyi hizmet verebilecek şekilde yapılandırıp yorumlamaktadır (Shoemaker ve Reese, 2014, s.113).

Medya içinde bulunduğu toplumun ayrılmaz bir parçası olarak işlev görmektedir. Bu işlev, medyanın haber üretimi ve toplumsal yapı içindeki rolünü her zaman tartışmalı hale getirmektedir. Bu araştırmanın amacı, Azerbaycan-Ermenistan çatışma haberleri temelinde medyanın nasıl bir söylem ürettiğini ve toplumsal dolaşıma sunduğu haberlere kaynak olan unsurların neler olduğunu ortaya koymaktır. Araştırmaya konu olan Azerbaycan-Ermenistan çatışma haberleri incelendiğinde, medyanın haberlerin aktarılmasında çoğunlukla siyasi seçkinlerin açıklamalarına yer verdiği görülmektedir. Böylece, çatışmaya ilişkin insanların günlük söylemlerinde kullanabilecekleri güçlü argümanlar oluşturmaktadır. Bu argümanların oluşmasının ardında siyasi aktörlerin yaptığı açıklamalar ve bu açıklamaların medya aracılığıyla üretilmesi, dağıtılması ve dolaşıma sokulması yatmaktadır.

Bu çalışmada, eleştirel yaklaşımdan hareketle, Azerbaycan-Ermenistan çatışma haberlerinin Temmuz-Ekim 2020 döneminde medyada nasıl temsil edildiği analiz edilmiş ve haberin söylemini ortaya çıkarmak amacıyla, siyasal ve top-

lumsal alandaki farklı ideolojik kampları temsil eden haber kuruluşları olarak, merkez-sağ ideolojik görüşü temsil eden Hürriyet ve *Sabah* ile merkez-sol ideolojik görüşü temsil eden *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin internet sitelerinde yayımlanan haberler taranmıştır. Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları temelinde milliyetçilik ideolojisinin hangi tezler üzerinden nasıl yeniden üretildiğine odaklanan bu çalışmada, haber söylemlerinin analizinde van Dijk'ın eleştirel söylem çözümleme yönteminden yararlanılmıştır.

Kuramsal Çerçeve

Söylem dil, iletişim, etkileşim, toplum ve kültür kavramlarıyla ilişkili ve karmaşık bir kavramdır. Söylem dilin yapısının, işlevlerinin ve kullanılma biçiminin incelenmesidir (Marshall, 1999: 692). Söylem, toplumsal pratiklerde üç yolla kendisini göstermektedir. Birincisi, toplumsal etkinlik ve bir işin parçası olarak dili özgün bir şekilde kullanmak; ikincisi, söylemin temsillerde kendisini göstermesidir. Tüm pratiklerde toplumsal aktörler etkinlikler bağlamında kendi pratiklerinin temsili olduğu kadar, diğer pratiklerinde temsili olarak görünürler. Temsiller toplumsal süreçlere ve pratiklere dâhil olarak onları hem şekillendirir hem de üretirler. Üçüncüsü ise, kimliklerin oluşturulmasında var olma biçimi olarak söylemdir (Fairclough, 2020, s.138).

Söylemi toplumsal ilişkiler ve süreçlerle çakışan bir noktada açıklayan Fairclough (2003, ss.158-59) için, bu çakışmanın bir yönü dildir, bu dil ise ideolojinin maddi bir biçimidir; dil ideoloji tarafından kuşatılmıştır. van Dijk (2019, ss.8-9) söylem ve ideoloji arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Kuramsal yaklaşımında biliş, toplum ve söylem bağlamlarında ideolojiyi özetlemiştir. Öncelikle tüm ideolojilerin iç düzenleri ve zihne dair işlevleri, sosyal biliş bağlamında; ikinci olarak ideolojilerin koşulları ve işlevleri sadece bilişsel değil; aynı zamanda toplumsal, siyasi, kültürel ve tarihidir. Üçüncü olarak, ideolojiler toplumsal anlamda çoğunlukla yerleşik söylem ve iletişime göre inşa edilir, değiştirilir ve yeniden üretilir. Özellikle sosyal biliş olarak ideolojinin biçimlendirilmesinde, ifade edilmesinde ve toplumda ideolojilerin yeniden üretiminde söylemin temel rolü dikkate alınmalıdır.

Van Dijk'a (1988a, ss.24-25) göre, söylem çözümlemesinin temel amacı, söylem adını verdiğimiz dil kullanım birimlerinin açık ve sistematik tanımlanmalarını üretmektir. Bu çerçevede, söylem analizi dil ve dil kullanımı olarak teorik ve metodolojik bir yaklaşımdır. Analiz nesnesi ise yani söylemler, metinler, mesajlar, konuşma, diyalog ile tanımlanır; daha geniş bir sosyoekonomik ve kültürel çerçeve içinde, medya söylemini sosyal, kurumsal uygulama biçimi olarak ele alır. Medya söyleminin üretimi veya alımlama pratiği teorik olarak, metinsel ve bağlamsal boyutta iki temelde analiz edilebilir. Metinsel boyutlar, farklı düzeylerde medya söyleminin çeşitli yapılarını sistematik olarak analiz eder.

Bağlamsal boyutlar ise bu tür metinsel yapıların bilişsel süreçleri ve temsilleri veya sosyo-kültürel faktörler gibi çeşitli özellikleri inceler. van Dijk (1997, ss.1-2) söylemi üç boyutta analiz eder. Dil kullanımı, inançların iletişimi (biliş) ve sosyal durumlarda etkileşim. Söylemin bu üç ana boyutunun bütünleşik tanımı söylem araştırmalarının görevidir. Dil kullanımının inançları ve etkileşimi nasıl etkilediği ve tam tersi etkileşimin yönleri konuşmayı nasıl etkiler veya inançların dil kullanımı ve etkileşimi nasıl kontrol ettiği konuları eleştirel söylem çalışmaları içinde yer almaktadır.

Eleştirel söylem çalışmaları, dili sosyal uygulama biçimi olarak görür. Söylemi sosyal pratik olarak tanımlar; belirli bir söylemsel olay ile onu çevreleyen durumlar, kurumlar ve sosyal yapılar arasında diyalektik bir ilişkinin olduğunu ima eder. Söylemsel olay onlar tarafından şekillendirilir, ama aynı zamanda onları da şekillendirir. Yani söylem, sosyal olarak hem kurucudur hem de sosyal olarak durumları, bilgi nesnelerini ve insanlar ile insan gruplarının sosyal kimliklerini ve ilişkilerini oluşturan koşullandırıcıdır. Hem toplumsal olanın sürdürülmesine ve yeniden üretilmesine yardımcı olması hem de onu dönüştürmeye katkıda bulunması anlamında kurucudur. Söylem sosyal açıdan önemli olduğu için, önemli iktidar sorunlarının ortaya çıkmasına neden olur. Söylemsel uygulamaların büyük ideolojik etkileri olabilir. Nesnelere temsil etme ve insanları konumlandırma yollarıyla örneğin; sosyal sınıflar, kadınlar ve erkekler ve etnik /kültürel çoğunluklar ve azınlıklar arasında eşitsiz güç ilişkilerinin üretilmesine ve yeniden üretilmesine yardımcı olabilirler. Eleştirel söylem çalışmaları da söylemleri sosyal yaşamın örgütlenmesine ve yapılanmasına hizmet eden istikrarlı bir dil kullanımı olarak değerlendirmektedir (Wodak ve Meyer, 2015, s.6). Dil kullanımını sosyal bir uygulama olarak görmek dilin, toplumsalın diğer yönleriyle diyalektik bir ilişki içinde, sosyal ve tarihsel olarak konumlanmış bir eylem tarzı olduğunu ima etmektedir. Diyalektik bir ilişkiden kastedilen, onun sosyal olarak şekillendirildiği, ancak aynı zamanda sosyal olarak şekillendirdiği kurucu olma özelliğidir. Eleştirel söylem çalışması da dil kullanımının bu iki tarafını, sosyal olarak şekillendirilmiş ve sosyal olarak oluşturuca arasındaki gerilimi araştırır (Fairclough, 1995, ss.54-55).

Eleştirel söylem iktidar ve ideoloji arasındaki örtük ilişkiyi açıklığa kavuşturmak, yüzeydeki anlamlara meydan okumak ve hiçbir şeyi hafife almamak anlamına gelir. Örtük ilişkiler arasındaki gizli gündelik inanç türleriyle ilgilenir ve insanların benzer düşündüğü ve statükoya karşı alternatif durumların olmadığını unuttuğu hegemonya kavramına odaklanır. Aynı zamanda dilin ideolojik olarak çerçevesi, yani dilin konu, motif, hedef olarak merkezi olduğu ve hangi dil ideolojilerinin ifade edildiği, şekillendiği, değiştirildiği tartışmalarda inşa edildiği alanlarla ilgilenir. Söylemin sosyal egemenliği üretmesi ve yeniden üretme biçimiyle, bir grubun diğerlerine göre gücün kötüye kullanılmasıyla ve egemen grupların bu tür istismara söylemsel olarak nasıl direnebileceğiyle ilgilenirler. Söylemsel farklılıkların müzakere edildiği metinler, kısmen söylemler tarafın-

dan kodlanan ve belirlenen güç farklılıkları tarafından yönetilirler. Bu nedenle metinler, hâkimiyet için mücadele eden farklı söylem ve ideolojilerin izlerini göstermeleri bakımından genellikle mücadele alanlarıdır (Wodak, 2014, ss.303-6-7). Eleştirel söylem çalışmaları ciddi sosyal sorunların, özellikle de çeşitli sosyal güç istismarı biçimleri ve bunların sonucunda ortaya çıkan eşitsizlikleri kamuya açık metin ve konuşmaların neden olduğu veya şiddetlendirdiği sorunların anlaşılmasına ve çözümüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (van Dijk, 2014, s.390).

Medya söylemleri içinde olduğu toplumsal bağlamla ilişkilidir. Bu bağlam, haber üretimi ve toplumsal yapı içinde medyanın konumuna ilişkin tartışmaları gündeme getirir ve medya söylemlerini toplumsal gücün kurulup sürdürülmesindeki rolünü sorgulamaya açar. Diğer bir deyişle haberi bir söylem olarak kavramak, siyasal, ekonomik ve kültürel yapı içinde medyanın konumuna yönelik bir sorgulamayı gerekli kılmaktadır (İnal, 1996, s.22). Medya metinlerini bir söylem olarak ele almak, metinlerin oluşumunda temelde, İnal'a (1996, ss.95-96) göre, dört faktörü dikkate almak gerekmektedir: Birincisi, medya söylemleri günlük pratikler içinde oluşmaktadır. İkincisi, medya söylemleri, medya aktörlerinin ideolojileri içinde oluşur. Üçüncüsü, medya söylemleri haber metinlerinin üretildiği somut tarihsel koşullar ve üretim anı ile belirlenir. Dördüncüsü ise, medya söylemleri, medyanın ekonomi politikası içinde yapılır. Sıralanan bu unsurlar birbirinden bağımsız olmayan değişkenlerdir ve her biri belli bir oluşumun başka bir yönüne işaret etmektedir. Bu çerçevede, medya söylemlerini ele almak bu söylemin içine yerleştiği toplumsal formasyon ve söylemsel formasyonu sorgulamayı gerektirir.

Medya söylemleri etnik inançlar ve tutumları birinci düzeyde formüle eden yerlerdir. Yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ırkçılığın yeniden üretilmesinde önemli bir mekanizma olarak medya, etnik inanç ve duyguların ana hatlarının oluşmasının birincil tanımlayıcısıdır. Medya söylemleri sosyal inançlar, etnik gruplar ve altta yatan bilişsel yapılarla ve bunların edinilmesinin sosyal bağlarıyla yakından ilişkilidir. Hangi fotoğrafların onaylandığı, paylaşıldığı, inşa edildiği ve yayıldığı bilişsel ve sosyal yapıların içinde belirir (van Dijk, 1988b, s.138). Medya söylemlerinin ekonomik, politik, sosyal ve psikolojik yönleri vardır. Eleştirel söylem çözümlemesi bu olgusal güçler tarafından şekillendirilen ve bunun sonucunda üretilen metinlerin analizine odaklanmaktadır (van Dijk, 1995, s.10).

Medyanın toplumsal bütünleştirme işlevi bulunmaktadır. Medyaya bu işlevsel gücü veren şey, durum tanımlama yeteneğidir. Toplumsal çıkarları bütünleştirebilmek için bazı söylemleri ve değerleri kabul edilebilirlik sınırlılıkları içerisinde tutarken, bazılarını da meşru olmayan biçimde tanımlaması zorunludur. Medya bu bağlamda, toplumda birleştirici ve bütünleştirici ideolojik bir güç olarak hizmet eden simgesel bir mekanizmadır (Shoemaker ve Reese, 2014). Yönlendirilmiş bir medya söylemi, Hall'un deyişiyle kendi anlamlandırma biçimini toplumsal pratikte ideolojik olarak yeniden üretmektedir. Böyle bir medyanın simgeler ya-

ratması, bilgi/anlam üretme ve durumları tanımlama gücü, onun tarafsız bir güç olmadığını açığa çıkarır (İnceoğlu, 2006).

Medyanın ideolojik söylem yönü, “biz” ve “öteki” arasındaki farklılığı belirginleştiren bir yaklaşım üretmekte ve kamusal alanı bu yönde şekillendirmektedir. Medya haber metinleri alımlayıcıların bilincini bütünüyle etkileme gücünü taşımasa bile, bireyin bilincini etkileyen oldukça etkili bir faktördür. Özellikle sosyal gerçekliğin yeniden inşa sürecinde, kimliklerin tanımlanması sürecinde belirleyicidir (Güreşçi, 2007: 160). Medyanın toplumsal bilinç yapısını belirlenmesi ve toplumun denetlenmesi bağlamında iktidar için en etkili ideolojik aygıt olması ve medyanın söyleminin toplumun söylemini üst-belirlenmesi, farklı kimliklere yönelik olarak öteki, dışlayıcı bir toplumsal söylem üretilmesini kolaylaştırmaktadır. Medyanın söylemsel şiddeti farklı şiddet biçimlerini üretebilmekte ve böylece toplumsal parçalanma ortaya çıkabilmektedir (Çoban, 2007, s.1).

Medyanın öteki üzerine kurduğu söylemin beslendiği kaynaklar arasında, millet olma halini üreten seçkin aktörler önemli bir yere sahiptir. Millet adına konuştuklarını ifade eden aktörler “biz” retoriğini çok iyi kullanmaktadır. Birlik ve beraberliğin ulusallığı üzerine geliştirilen retorik, millet olma bilincini dalgalandırmakta, medya da bu söylemsel alanda, haber değeri atfedilen seçkinlerin söylemlerini kullanmaktadır. Ancak, medya sadece bu söylemleri aktarırken değil, her tür içeriği yeniden üreterek onu doğallaştırmaktadır (Durur, 2011, s.46).

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Azerbaycan-Ermenistan çatışma haberlerinin internet haber medyasında yansıtılma biçimini göstermek için farklı ideolojik eğilimleri olan gazetelerin 12 Temmuz-30 Ekim 2020 tarihleri arasında çatışma ile ilgili internet haberleri incelenmiştir. Çatışmaya ilişkin söylemlerin nasıl kurulduğu ve olayın yansıtılma biçimini ortaya koymak amacıyla, farklı ideolojik yaklaşımları temsil eden dört adet haber sitesi örneklem olarak seçilmiştir. Buna göre, merkez-sağ çizgiyi temsil eden *Hürriyet* ve *Sabah* ile merkez-sol çizgiyi temsil eden *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin web sitelerindeki haberler incelenmiş ve bu haber sitelerinin Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarını ne şekilde yansıttıkları ve yaşanan çatışma durumunu nasıl tanımladıkları, van Dijk’ın (2013, ss.114-115) eleştirel söylem çözümlemesi modeli kullanılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, “Azerbaycan-Ermenistan çatışması” anahtar kelimesi ile taranan toplam 68 adet haber incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, örneklem ile sınırlı tutulmuş olup, çatışmaların başlama ve yoğunlaşma dönemi olması nedeniyle bu tarih aralığına odaklanılmıştır.

Eleştirel söylem çözümlemesi, egemenlik ilişkileri ve söylem arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır (van Dijk, 1993, ss.252-253). van Dijk, haber söylemlerini çeşitli düzeylerde incelemektedir. Söylemi ideolojik olarak inceleyen van Dijk, sosyo-bilişler üzerinde durmaktadır. Sosyo-bilişler üzerinde durmasının

sebebi, onun sosyo-bilişleri eylem olarak görmesidir (Sözen, 2017, s.128). Eleştirel söylem çözümlemesi, haberin tematik ve şematik yapısına odaklanmaktadır. Buna göre, haberin başlığı, haber girişleri (spotlar), fotoğraf gibi unsurlar tematik aşamada; habere konu olan olay, olayı anlatan haber kaynakları ve bağlam bilgisi gibi unsurlar ise şematik yapıda incelenmektedir. Bu çalışmada, haber başlıkları ve girişleri üzerinden tematik ve şematik unsurlar incelenmiştir.

Araştırmanın soruları şu şekildedir:

1. Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarına ilişkin egemen söylemler ne şekilde kurulmaktadır?
2. Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları temelinde egemen söylemler ile medya söylemleri arasında bir uyum var mıdır?

Bulgular ve Analiz: Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Haber Başlıkları

Başlık genellikle haberin en üstünde yer alan, habere dair dikkat çekici ipuçlarıdır. Amaçlanan en yüksek makro öneriyi ifade eden başlık, bilişsel olarak, daha sonraki okuma ve anlama süreçlerini izleyen bilgileri gösterir. Başlık önemli stratejik ipuçları içermektedir. Bir başlık, habere ilişkin en kapsayıcı bir açıklama yerine, daha düşük düzeyde bir ayrıntıyı ifade ediyorsa, başlığın bir amacı olduğu sonucuna varılabilir (van Dijk, 1986, s.161).

Seçilmiş haber başlıkları şu şekildedir:

Sözcü:

“Ermenistan’a peş peşe çok sert tepkiler: Karşılıksız kalmayacağından emin olsun” (*Sözcü, 13 Temmuz 2020*)

“Akar’dan Ermenistan’a çok sert tepki: Açtığı bu kumpasta boğulacaktır” (*Sözcü, 17 Temmuz 2020*)

“Çavuşoğlu: “Sahada ve masada can Azerbaycan’ın yanındayız” (*Sözcü, 27 Eylül 2020*)

“Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Ermenistan bölgedeki barışın en büyük tehdidi” (*Sözcü, 27 Eylül 2020*)

“MSB: “Ermenistan 30 yıl önce nasılsa bugün de aynı” (*Sözcü, 30 Eylül 2020*)

“Erdoğan: “Ermenistan işgal ettiği topraklardan çekilmeli” (*Sözcü, 1 Ekim 2020*)

“Erdoğan’dan Azerbaycan’a destek: “Türkiye bütün imkânları kullanmaya kararlıdır” (*Sözcü, 5 Ekim 2020*)

“İlham Aliyev duyurdu: Bu Türkiye'nin hakkıdır.” (Sözcü, 15 Ekim 2020)

Hürriyet:

“Ermenistan aklını başına toplasın!” (Hürriyet, 13 Temmuz 2020)

“Ermenistan huzurun düşmanı olarak hareket etmektedir” (Hürriyet, 30 Eylül 2020)

“Türkiye o masalarda kardeşinin yanı başında oturmalıdır” (Hürriyet, 13 Ekim 2020)

“Bazı aktörler, zalim ile mağduru aynı kefeye koyuyor.” (Hürriyet, 15 Ekim 2020)

“BM'den Azerbaycan-Ermenistan çatışması uyarısı! ‘Felaket olur’” (Hürriyet, 20 Temmuz 2020)

“Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın zor anları. Azerbaycan ve Türkiye'yi karalarken karanlıkta kaldı!” (Hürriyet, 8 Ekim 2020)

“Azerbaycan ordusu Ermenistan'a ağır darbe vurdu! Paşinyan hezimetini kabul etti.” (Hürriyet, 22 Ekim 2020)

“Ermenistan-PKK'nın kirli planları ortaya çıktı! Azerbaycan üniforması giydirdiler” (Hürriyet, 25 Ekim 2020)

Cumhuriyet:

“Mevlüt Çavuşoğlu: Can Azerbaycan'a canımız feda” (Cumhuriyet, 13 Temmuz 2020)

“Aliyev'den Ermenistan'a tepki: “Bir kendinize bakın, bir de Türkiye'ye” (Cumhuriyet, 27 Eylül 2020)

“Türkiye çapındaki barolardan Azerbaycan'a destek: Sevinci sevincimiz kederi kederimizdir” (Cumhuriyet, 30 Eylül 2020)

“Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları sonrası Ermeni kökenli yurttaşlar yine hedefte” (Cumhuriyet, 30 Eylül 2020)

“CHP'den Ermenistan'a kınama: Ermenistan'ın savaş suçu niteliğindeki saldırılarını kınıyoruz” (Cumhuriyet, 4 Ekim 2020)

“Ermenistan ordusu yine sivilleri hedef aldı: Ölü ve yaralıları var” (Cumhuriyet, 8 Ekim 2020).

“Biz istiyoruz ki topraklarımızı sulh yoluyla alalım” (Cumhuriyet, 9 Ekim 2020)

“Türkiye’den Ermenistan’a dijital ambargo” (*Cumhuriyet*, 12 Ekim 2020)

“Ermenistan misket bombası ve fosfor gazı kullandı” (*Cumhuriyet*, 14 Ekim 2020)

“Aliyev’den dünyaya mesaj: Ermenistan’a diz çöktürdük” (*Cumhuriyet*, 20 Ekim 2020)

“Azerbaycan: Ermenistan çocuk asker kullanıyor” (*Cumhuriyet*, 26 Ekim 2020)

Sabah:

“Azerbaycan duyurdu! Ermeni mevzileri yok edildi.” (*Sabah*, 13 Temmuz, 2020)

“Ermenistan-Azerbaycan sınırındaki çatışmalar devam ediyor! 20 Ermeni askeri öldürüldü.” (*Sabah*, 16 Temmuz 2020)

“Ermenistan askerleri cepheden kaçıyor! Kan donduran emir...” (*Sabah*, 28 Eylül 2020)

“Ermenistan ordusu darmadağın.” (*Sabah*, 29 Eylül 2020)

“Ermenistan’ın saldırganlığının sonuçları ağır oldu! Ermeni taburu mevzileri bırakarak kaçtı” (*Sabah*, 30 Eylül 2020)

“Ateşkese ihanet eden Ermenistan’dan bir alçak saldırı daha! Bombalı saldırılarda siviller hedef alındı.” (*Sabah*, 13 Ekim 2020)

“Ermeni ordusunda kitlesel firarlar başladı!” (*Sabah*, 16 Ekim 2020)

“Başkan Yıldız, esnafa Türk ve Azerbaycan bayrağı dağıttı” (*Sabah*, 21 Ekim 2020)

“Azerbaycan ordusunun esir aldığı Ermeni askerler ‘Karabağ Azerbaycan’ dedi!” (*Sabah*, 23 Ekim 2020).

“Ermenistan resmen tükendi! Hepsi tek tek imha edildi” (*Sabah*, 25 Ekim 2020)

“Azerbaycan Ermenistan savaşında son durum! Ermeni kayıpları artıyor” (*Sabah*, 30 Ekim 2020)

“Rus uzmanlar açıkladı: Ermenistan’ın kirli planı gözler önüne serildi.” (*Sabah*, 30 Ekim 2020)

Haber başlıkları metni özetleyerek habere ilişkin en önemli bilgiyi vermektedir (Sözen, 2017). *Sözcü* gazetesinin başlıklarının ortaya koyduğu önermeler genel anlamda siyasi aktörlerin duruma ilişkin açıklamalarını yansıtmaktadır. Bu

strateji, tarafsızlık ve güvenilirlik inşa eden önemli bir söylem üretme biçimidir (van Dijk, 2020, s.79). *Sözcü* gazetesinin ilk iki haber başlığında “karşılıksız kalmayacak” ve “açtığı kumpasta boğulacak” ifadeleri, duygusal bir ton içermekte ve Ermenistan’ı, kumpası kuran taraf olarak tanımlamaktadır.

Hürriyet gazetesi haber başlıklarında Ermenistan’a göndermeler yapılmaktadır. “Ermenistan huzurun düşmanı”, “aklına başına toplasın” gibi ifadelerle asıl kurbanın Azerbaycan ve dolayısıyla bölge insanı olduğu ima edilmektedir. Haber başlıkları arasında “felaket” kavramı ile bağlantılı tümceler kurulmuştur. Sözcükler çatışmanın bütün sorumluluğunu Ermenistan’a yüklemektedir. Bunun yanında “zalim ile mağdur” karşıtlığıyla Azerbaycan-Ermenistan çatışma haberi kutuplaştırmaya dayalı bir söylem ile üretilmiştir. Kullanılan kavramlar “biz” ve “onlar” ikili karşıtlığını içermektedir. Öteki, “zalim” sıfatıyla nitelendirilirken, “biz” ise tehdidin mağduru/kurbanı olarak temsil edilmektedir. “Türkiye o masalarda kardeşinin yanı başında” başlığıyla milliyetçi retorik üretilmiştir. Burada uluslararası alanda tarihi ve kültürel bellek harekete geçirilmektedir. “Olumlu kendini sunma”, milliyetçi söylemin egemen olduğu anlatılar olarak kurulmaktadır. Milliyetçi bir perspektifle, Azerbaycan “biz” olarak olumlu, Ermenistan ise “onlar” olarak olumsuz şekilde temsil edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin haber başlıklarında ise, “feda” ve “kederde ortaklık” gibi kavramlar eşliğinde, Azerbaycan’a “destek olma” teması ön plandadır. Türkiye ve Azerbaycan arasında var olduğu düşünülen tarihi ve kültürel bağlar bir övünç kaynağı olarak haber başlıklarında yer almış, milliyetçi bir retorik ön plana çıkmış ve “biz” duygusunu yansıtan ifadeler haberin söylemine yerleştirilmiştir. “Biz” vurgusu, aynı zamanda milliyetçi bir retoriği, “Bir kendinize bakın, bir de Türkiye’ye” haber başlığı ise bir ikili karşıtlık vurgusu içermektedir. Başlıklarda yer alan, “Ermenistan çocuk asker kullanıyor”, “Savaş suçu niteliğindeki saldırılar”, “Sivilleri hedef aldı”, “misket bombası”, “fosfor gazı” gibi ifadeler ise savaş ve çatışma durumuna gönderme yapmaktadır. Ermenistan, uluslararası yasaları çiğneyen taraf ülke olarak, özellikle bazı haber başlıklarında “suçlu gösterme” stratejisiyle çerçevelenmiştir (van Dijk, 2020). Başka bir başlıktaki “Ermenistan’a diz çöktürdük” ifadesi ise, Azerbaycan’ın Ermenistan karşısında bölgede egemenliğini ilan ettiği vurgulanmaktadır.

Sabah gazetesinde ise haber başlıklarındaki “Ermeni askeri”, “Ermeni ordu-su”, “Ermeni taburu”, “Ermeni kayıplar” gibi ifadeleriyle örtük olumsuz çerçeveleme yapılmış; Ermenistan, bazı haber başlıklarında “alçak” ve “saldırgan” sıfatlarıyla tanımlanmıştır. Haber başlıklarına bakıldığında, milliyetçi tonda mesajların yoğun olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, incelenen gazete başlıklarının birbiriyle örtüşen bir habercilik anlayışı içerdiği görülmüştür. *Sabah* gazetesi haber başlıklarında, Ermenistan için genelde ideolojik söylemin bir stratejisi olarak karalayıcı ve aşağılayıcı sıfatlar kullanılmıştır. Bu anlamda *Sabah* gazetesinde, ötekileştirme ve olumsuzlama içeren söylemlerin daha yoğun olduğu görülmüştür.

Haber Girişleri (Spotlar)

Haber girişleri, haber içeriğinin ne olduğunu, ana temasını ve önemli kısımların yer aldığı özet kısımdır. Çoğu zaman okur, haberin giriş kısmında olayın ana temasına ilişkin bilgiye ulaştığı zaman, haberin gövdesine bakmayabilir (Öztunç, 2021, s.238).

Seçilmiş haber girişleri şu şekildedir:

Sözcü:

“Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve AKP sözcüsü Ömer Çelik Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan çatışmayla ilgili açıklama yaptı. 4 Azerbaycan askerinin şehit düştüğü, 2 Ermenistan askerinin yaralandığı olayla ilgili Çavuşoğlu, ‘Ermenistan aklını başına toplasın. Tüm imkânlarımızla Azerbaycan’ın yanındayız’ derken, AKP sözcüsü Ömer Çelik ise ‘Ermenistan saldırganlığının karşılıksız kalmayacağından emin olsun’ ifadelerini kullandı.” (Sözcü, 13 Temmuz 2020).

“Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Azerbaycan-Ermenistan sınırındaki çatışma ile ilgili “Bu menfur saldırıyı yapanlar boylarını aşan bir işe girişmişlerdir. Ermenistan açtığı bu kumpasta boğulacaktır” dedi. (Sözcü, 17 Temmuz 2020)

“Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ermenistan’ın Azerbaycan’a yönelik saldırısına tepki gösterdi. Twitter hesabından paylaşımında bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Ermenistan, bölgede barışın ve huzurun önündeki en büyük tehdit olduğunu bir kere daha göstermiştir” dedi.” (Sözcü, 27 Eylül 2020)

“Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, “Çözumsuzlükten fayda sağlayacağını düşünen Ermenistan yine haddini aşmıştır, bu defa yanıtını sahada almaktadır. Sahada ve masada can Azerbaycan’ın yanındayız” dedi.” (Sözcü, 27 Eylül 2020)

“Azerbaycan sınırında sivillere yönelik saldırılarını sürdüren Ermenistan’a Milli Savunma Bakanlığı’ndan tepki geldi. Hocalı katliamını hatırlatan Bakanlık, “Ermenistan 30 yıl önce nasılsa bugün de aynı şekilde barış ve huzurun düşmanı olarak hareket etmektedir” ifadelerini kullandı.” (Sözcü, 30 Eylül, 2020)

“İstanbul’da düzenlenen bir sempozyuma katılan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ermenistan’ın dün Azerbaycan’a düzenlediği saldırıyla ilgili açıklamalarda bulundu. Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Ermenistan işgal ettiği toprakları terk etmeli” dedi.” (Sözcü, 1 Ekim 2020)

“Milli Savunma Bakanlığı Basın Halkla İlişkiler Tanıtım Subayı Deniz Yarbay Şebnem Aktop, ‘Uluslararası hukukun açık ihlali olan ve sivil kayıplara yol açan Ermeni saldırısını şiddetle kınıyoruz. Ermenistan derhal saldırılarını durdurmalı, yurt dışından getirdiği paralı askerleri, teröristleri geri göndermeli ve işgal ettiği Azerbaycan topraklarını derhal terk etmelidir’ dedi.” (Sözcü, 4 Ekim 2020)

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Azerbaycan Ermenistan’ın saldırılarına cevap vermek ve Karabağ’ı işgalden kurtarmak için hızla harekete geçti. Şu ana kadar Karabağ’daki pek çok yerleşim birimi işgalden kurtarıldı. Türkiye bu kanlı haksız hukuksuz oyunu bozmak için elindeki bütün imkânları kullanmaya kararlıdır” dedi.” (Sözcü, 5 Ekim 2020)

“Ermenistan’ın Gence ‘ye gerçekleştirdiği ve sivillerin hayatını kaybettiği saldırının ardından Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, Azerbaycan Savunma Bakanı Orgeneral Zakir Hasanov ile telefonda görüştü. Saldırıyı kınayan Bakan Akar, “Sivillere yönelik balistik füzelerle yapılan saldırıların emrini verenler mutlaka bunun hesabını verecek, bu vahşete sessiz kalanları da tarih asla affetmeyecektir” ifadelerini kullandı” (Sözcü, 17 Ekim 2020)

Hürriyet:

“Birleşmiş Milletler (BM) Azerbaycan ile Ermenistan arasında yükselen gerginliğin ardından, çatışmanın büyümesinin felakete sonuçlanacağı uyarısında bulundu.” (Hürriyet, 20 Temmuz 2020)

“Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmalar 11. gününe girerken Azerbaycan ordusu Ermenistan’a kayıp verdimeye devam ediyor. Köşeye sıkışan Ermenistan Rusya’dan hiç beklemediği son dakika açıklamasıyla şoka girdi.” (Hürriyet, 7 Ekim 2020)

Azerbaycan-Ermenistan cephe hattında sıcak çatışmalar 12. gününe girerken Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Twitter hesabından yaşanan çatışmalara ilişkin açıklamalarda bulundu. Aliyev “Ermenilerin tutumu tarihsel yalanlara ve uluslararası hukukun norm ve ilkelerinin ihlallerine dayanırken, bizim tutumumuz uluslararası hukukun norm ve ilkelerine ve tarihi adalete dayanmaktadır” dedi. Paşinyan ise Rus televizyonunda Azerbaycan ve Türkiye’yi karalarken karanlıkta kaldı. (Hürriyet, 8 Ekim 2020)

“İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener, Türkiye’nin Azerbaycan-Ermenistan için kurulacak masalarda yer alması gerektiğini belirterek, “Türkiye o masalarda kardeşinin yanı başında oturmalıdır. Bunu, Azerbaycan’ımızın yalnız olmadığını, dosta düşmana göstermek için yapmalıdır” dedi.” (Hürriyet, 13 Ekim 2020)

“Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, “Azerbaycan’ın kendi topraklarını ve haklarını korumasından daha meşru bir durum olabilir mi? Bazı aktörler Azerbaycan’ın mağduriyetine sessiz kalıyor, zalim ile mağduru aynı kefeye koyuyor” dedi.” (Hürriyet, 15 Ekim 2020)

“...Azerbaycan ordusu yaklaşık 30 yıldır işgal altında bulunan topraklarını kurtarmak için başlattığı operasyonda ilerleyişini sürdürüyor. Gelen son dakika haberine göre, Azerbaycan Savunma Bakanlığı’ndan yapılan açıklamada, Ermenistan’a ait, tahminen 400 askerin bulunduğu 556’ncı alay taburunun tamamına yakını etkisiz hale getirildiği bildirildi. Paşinyan yaptığı açıklamada Ermenistan’ın savaşta çok zor durumda olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı.” (Hürriyet, 22 Ekim 2020)

“Ermenistan ve terör örgütü PKK, işbirliğini işgal altındaki Azerbaycan topraklarına taşımayı sürdürürken; Irak ve Suriye’de sabotaj eğitimi almış onlarca PKK’lı terörist işgal altındaki Suşa bölgesine nakledildiği öğrenildi (Hürriyet, 25 Ekim, 2020)

Cumhuriyet:

“Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Ermenistan’ın Azerbaycan’a yönelik saldırısına ilişkin, Azerbaycan Ulusal Marşı ve İstiklal Marşı videosunu paylaşarak “Can Azerbaycan’a canımız feda” mesajını paylaştı.” (Cumhuriyet, 13 Temmuz 2020)

“Türkiye çapında 65 baro, Azerbaycan Barolar Birliği’ne gönderdikleri destek mesajlarıyla hem kardeş ülke Azerbaycan’ın uluslararası hukuk nezdindeki haklılığını, hem de Türk hukukçuların, bu haklı davalarında Azerbaycan Türklerine olan desteğini yüksek sesle tekrar etti.” (Cumhuriyet, 30 Eylül 2020)

“Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların hız kazanmasıyla Türkiye’de yaşayan Ermeni kökenli yurttaşlar nefret söylemlerinin hedefi oldu.” (Cumhuriyet, 30 Eylül 2020)

“Ermenistan’ın Azerbaycan’ın Gence kentine saldırılarına CHP’den kınama mesajları geldi. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu,

“Gence kentine yönelik masum sivilleri hedef alan alçakça saldırısını şiddetle kınıyorum” dedi. Partinin kurumsal hesabından ise, “Ermenistan’ın sivil yerleşim alanlarına gerçekleştirdiği, savaş suçu niteliğindeki saldırılarını kınıyoruz” mesajı geldi.” (Cumhuriyet, 4 Ekim 2020)

“Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev, “Biz kan dökülmesin istiyoruz. Çıkin bizim topraklarımızdan. Biz topraklarımızı alacağız. Bu tarihi şansı kaçırmayınlar istiyorum” dedi.” (Cumhuriyet, 9 Ekim 2020)

“Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ulusa sesleniş konuşmasında, “Ermenistan ordusunu öz topraklarımızdan kovacağız. Ben halkıma verdiğim sözlere sadığım. Kurtarılan bütün topraklara döneceğiz. Ermenistan’a diz çöktürdük” dedi.” (Cumhuriyet, 20 Ekim 2020)

“Ermenistan, Azerbaycan’a karşı çocuk askerleri kullanarak savaş suçu işlemeye başladı.” (Cumhuriyet, 26 Ekim 2020)

Sabah:

“Ermenistan, Azerbaycan’ın sivil yerleşim yerlerini alçak bir saldırı ile hedef aldı. Çok sayıda Azerbaycan vatandaşı şehit olurken, birçok kişi de yaralandı. Azerbaycan, Ermenistan’a misli ile karşılık verdi. Ağır bombardıman altına alınan hedefler imha edilirken, çok sayıda Ermeni askeri de öldürüldü. Azerbaycan’ın güçlü saldırı sonrası Ermenistan askerleri cepheden kaçmaya başladı. Bunun üzerine gelen emirde, mevzileri terk edenlerin vurulması istendi.” (Sabah, 28 Eylül 2020)

“29 yıldır işgal altında tuttuğu Dağlık Karabağ’da bu kez sivillere ve Azeri mevzilerine saldırarak eşkıyalığa soyunan Ermenistan’ı yanına aldığı PKK-YPG’li teröristler de kurtaramadı. Azerbaycan Ordusu iki gündür ağır kayıp verdirdiği Ermenistan’ı birçok noktada geri püskürttü.” (Sabah, 29 Eylül 2020)

“Azerbaycan’da gelinen son durumda sessizlik yerini Ermenistan’ın ateşkes sözüne olan ihaneti ile yine çatışma ve patlamalara bırakmıştı. Bölgeden alınan son dakika haberine göre Ermenistan 3 şehre daha saldırı düzenledi. Füze ve bombalı saldırılarda siviller hedef alındı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Savunma Bakanlığı’ndan açıklamalar peş peşe geldi.” (Sabah, 13 Ekim 2020)

“Azerbaycan ordusu, ateşkese rağmen sivilleri katletmeyi sürdüren Ermenistan’ın işgal ettiği toprakları geri almak için başlattığı operasyonlara hız kesmeden devam ediyor. Azerbaycan Savunma Bakanlığı’ndan yapılan son dakika açıklamalar geldi. Ermenistan’ın uğradığı hezimetin bilançosu ortaya çıkarıldı. Dağlık Karabağ’a Ermenistan adına savaşmak için gelen paralı askerlerin savaşmayı reddettiği ifade edilirken Ermeni ordusunda kitle sel firarlar başladı.” (Sabah, 16 Ekim 2020).

“Ak Parti Şanlıurfa İl Başkanı Bahattin Yıldız Emniyet Caddesinde esnaf ve vatandaşlara Türk ve Azerbaycan Bayrağı hediye etti” (Sabah, 21 Ekim 2020)

“Azerbaycan Ermenistan savaşında çok kritik detaylar ajanslara ulaşmayı sürdürüyor. Azerbaycan ordusunun bozguna uğrattığı Ermenistan’da işler hiç de iyi gitmiyor. Son olarak Azerbaycan Ordusu’nun Karabağ’da esir aldığı, sivillerin üzerine bomba yağdırıp bebekleri öldüren Ermeni askerlerinin, ‘Azerbaycan Karabağ’ dediği anlar kameraya yansıdı.” (Sabah, 23 Ekim 2020)

“Rusya’da uzmanlar, Dağlık Karabağ meselesinin Azerbaycan’ın toprak bütünlüğünü sağlanması durumunda çözüleceği mesajını verirken, Askeri uzman ve Ulusal Savunma dergisi Genel Yayın Yönetmeni İgor Korotçenko, “Ermeni lobisinin hedefi, Rusya’nın savaşa dâhil edilmesi için gerekli zemini oluşturmaktır. Ancak bunu başaramıyor. Burada güçsüzlükten bahsedilebilir” ifadesini kullandı.” (Sabah, 30 Ekim, 2020)

Sözcü gazetesinin haber içeriklerinde Ermenistan, örtük bir şekilde tehdit edilirken, ülke olarak da barışı ve huzuru tehdit eden taraf ve yaşanan çatışmanın kaynağı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, Hocalı Katliamı hatırlatılarak, Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarına dair tarihsel bağlam bilgisi verilmiş, Ermenistan’ın tarihte de benzer şekilde insan haklarını ihlal eden taraf olduğu vurgulanmıştır. Yine aynı gazetede Ermenistan’ın teröristler ile işbirliği yaptığı bilgisi, Savunma Bakanlığı’nın kurumsal düzeyde yaptığı açıklamaya dayalı bir şekilde aktarılmış ve güvenilir bir kaynak üzerinden, Ermenistan’ın teröristler ile işbirliği yaptığı belirtilmiştir. Sözcü, çatışmanın tarafları hakkında resmî kaynağa dayalı bilgi verirken, “Azerbaycan askerinin şehit düştüğü, Ermenistan askerinin yaralandığı” yönündeki açıklamalarında çatışmanın iki tarafı hakkında ön yargıdan uzak bir dil kullanmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde ise, “hak”, “dava”, “hukuk” gibi kavramlarla Azerbaycan’ın vermiş olduğu mücadele “haklı” bir gerekçeye dayandırılmıştır. Etnik kimlik ve hukuk arasında bir bağ kurularak, “onlar” hukuk nezdinde haksız, kötü olan olarak ifade edilirken, “biz” hukuki olarak haklı bir mücadele veren taraf olarak

sunulmuştur. *Sözcü* gazetesi de “uluslararası hukukun açık ihlali”, “sivil kayıplar” ve “Ermeni saldırısı” gibi ifadelerle Ermenistan’ı uluslararası hukuku ihlal etmesi bağlamında olumsuz bir anlatı içinde çerçevelemiştir. *Cumhuriyet* gazetesi sivil toplum kuruluşlarına ve *Sözcü* gazetesi ise siyasi aktörlere dayalı haberlerinde Azerbaycan halkının yaşadığı haksızlığı haklı bir mücadele olarak onayladığını göstermiştir. *Cumhuriyet*, “Ermeni kökenli yurttaşlar nefret söylemlerinin hedefi oldu” yönündeki ifadesiyle, çatışmanın toplumsal alandaki yansımalarına vurgu yaparak, Azerbaycan’ın vermiş olduğu mücadeleyi, hak ve hukuk temelinde haklı bir mücadele olarak onaylayan, ancak etnik kimlik ve hukuk arasında kurulan bağ temelinde de toplumsal bir ayrışmaya ve nefret söylemine karşı çıkan bir haber perspektifi ortaya koymuştur.

Hürriyet gazetesinde de aynı şekilde, siyasi aktörlerin beyanatları referans alınmış ve Azerbaycan haklı olan taraf olarak tanımlanmış, “Köşeye sıkışan Ermenistan” ve “kayıp veren Ermenistan” gibi ifadelerle Ermenistan’a bir güçsüzlük atfedilmiştir. Ayrıca, BM gibi güçlü referanslarla da çatışmanın büyümesinin yaratacağı tehlikeye işaret edilmiştir. *Hürriyet*, Aliyev’in açıklamalarını doğrudan aktarma yoluyla vererek, Ermenistan’ı tarihsel olarak “yalan üreten” ve “hukuku ihlal eden” taraf olarak tanımlamış ve diğer gazetelerle aynı görüşü paylaşmıştır. Diğer taraftan, Ermenistan’ın PKK ile işbirliği vurgulanarak, Türkiye’ye yönelik düşmanlığın altı çizilmiştir. Türkiye’nin düşmanı olduğunu ima etme bakımından, *Hürriyet* ile *Sabah* gazetelerinin söylemlerinin örtüştüğü görülmüştür.

Benzer biçimde, *Sabah* gazetesi, “Ermenistan’ı yanına aldığı PKK-YPG’li teröristler de kurtaramadı” ifadesine yer vermiştir. Dağlık Karabağ meselesinde ise Rusya’nın Ermenistan’ı değil, Azerbaycan’ı desteklediği söylemiyle *Sabah*, Rusya’nın konumunu haberde çok belirgin olarak vermiş, böylece Ermenistan’ı dışlanan bir ülke olarak göstermiştir. Rus uzmanların açıklamaları ise, haberin güvenilirliğinin sağlanması amacıyla kullanılmıştır. *Sabah*’ın, “Türk ve Azerbaycan Bayrağı” sözcüklerinin yer aldığı haberde “bayrak” teması işlenmiş ve bayrak, Türkiye ve Azerbaycan arasında milli birliği ve bağları pekiştiren bir sembol olarak kullanılmış ve arka planda milliyetçilik ideolojik olarak işlenmiştir. Ayrıca, “Ermeni ordusu”, “Ermeni saldırısı” gibi ifadelerle olumsuz bir vurgu yapılmış; “işgal”, “paralı asker”, “terörist” gibi tanımlamalarla da Ermenistan’ın konumu gayrimeşru olarak çerçevelenmiştir.

İncelenen gazetelerin ortaklaşan ve ayrışan söylemleri ile durum tanımlayıcı aktörleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 1. Durum Tanımlayıcı Aktörler

Haber Kaynakları	
Sözcü	
İktidar partisinin temsilcileri	Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: “Ermenistan, bölgede barışın ve huzurun önündeki en büyük tehdit...” Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: “Ermenistan işgal ettiği toprakları terk etmeli.” Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Türkiye bu kanlı haksız hukuksuz oyunu bozmak için elindeki bütün imkânları kullanmaya kararlıdır.” AKP Ömer Çelik: “Ermenistan saldırganlığının karşılıksız kalmayacağından emin olsun.”
Muhalefet partilerinin temsilcileri	-
İlgili resmî kurumlar/kamu görevlileri	Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu: “Ermenistan aklını başına toplasın.” Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu: “Sahada ve masada can Azerbaycan’ın yanındayız.” MSB Hulusi Akar: “Ermenistan açtığı bu kumpasta boğulacaktır.” MSB Hulusi Akar: “Bu vahşete sessiz kalanları da tarih asla affetmeyecektir.” T.C. MSB: “Ermenistan 30 yıl önce nasılsa bugün de aynı...” MSB Basın Halkla İlişkiler Tanıtım Subayı Deniz Yarbay Şebnem Aktop: “Uluslararası hukukun açık ihlali olan ve sivil kayıplara yol açan Ermeni saldırısını şiddetle kınıyoruz.”
Uzmanlar	-
Seçkin Aktörler	-
Hürriyet	
İktidar partisinin temsilcileri	-
Muhalefet partilerinin temsilcileri	İYİ Parti Meral Akşener: “Türkiye o masalarda kardeşinin yanı başında oturmalıdır. Bunu, Azerbaycan’ımızın yalnız olmadığını, dostla düşmana göstermek için yapmalıdır.”
İlgili resmî kurumlar/kamu görevlileri	Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu: “Bazı aktörler Azerbaycan’ın mağduriyetine sessiz kalıyor, zalim ile mağduru aynı kefeye koyuyor.”
Uzmanlar	BM: “Azerbaycan ile Ermenistan arasında yükselen gerginliğin ardından, çatışmanın büyümesinin felakete sonuçlanacağı uyarısında bulundu.”
Seçkin Aktörler	Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: “Ermenilerin tutumu tarihsel yalanlara ve uluslararası hukukun norm ve ilkelerinin ihlallerine dayanırken, bizim tutumumuz uluslararası hukukun norm ve ilkelerine ve tarihi adalete dayanmaktadır.”

Cumhuriyet	
İktidar partisinin temsilcileri	-
Muhalefet partilerinin temsilcileri	CHP Kemal Kılıçdaroğlu: “Gence kentine yönelik masum sivilleri hedef alan alçakça saldırısını şiddetle kınıyorum.”
İlgili resmî kurumlar/ kamu görevlileri	Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu: “Can Azerbaycan’a canımız feda...”
Uzmanlar	-
Seçkin Aktörler	Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev: “Biz kan dökülmesini istiyoruz. Çıkmı bizim topraklarımızdan...” Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: “Ermenistan’a diz çöktürdük.”
Sabah	
İktidar partisinin temsilcileri	-
Muhalefet partilerinin temsilcileri	-
İlgili resmî kurumlar/ kamu görevlileri	-
Uzmanlar	... Askeri uzman ve Ulusal Savunma dergisi Genel Yayın Yönetmeni İgor Korotçenko: “Ermeni lobisinin hedefi, Rusya’nın savaşa dâhil edilmesi için gerekli zemini oluşturmaktır. Ancak bunu başaramıyor. Burada güçsüzlükten bahsedilebilir.”
Seçkin Aktörler	... Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Savunma Bakanlığı’ndan açıklamalar peş peşe geldi.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, gazetelerin, Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarına dair haber söylemlerini, genelde siyasi temsilcilerin, resmî kurum ve uzmanların açıklamalarına dayalı olarak oluşturdukları görülmüştür. Bu haber kaynakları, merkez-sağ ve merkez-sol ideolojik çizgideki gazetelerde çatışmaya ilişkin durum tanımlayıcıları olarak tercih edilmiştir. Gazetelerin aynı türdeki haber kaynaklarına referans vermiş olmaları, haber çerçevelerinde bir benzerlik oluşturmuş, tırnak içinde verilen doğrudan alıntılarla, okurlara çatışma hakkında güvenilir ve doğru bilgi aktarıldığı düşüncesi verilmek istenmiştir.

Tablo 2. Haberlerdeki Ortak Söylemler

Milli Kimlik	
Hürriyet	“Türkiye o masalarda kardeşinin yanı başında oturmalıdır.”
Sözcü	“Sahada ve masada can Azerbaycan’ın yanındayız.”
Sabah	“AKP İl Başkanı Bahattin Yıldız, esnafa Türk ve Azerbaycan bayrağı dağıttı.”
Cumhuriyet	“Can Azerbaycan’a canımız feda.” “Türkiye çapında 65 baro, Azerbaycan Barolar Birliği’ne gönderdikleri destek mesajlarıyla hem kardeş ülke Azerbaycan’ın uluslararası hukuk nezdindeki haklılığını, hem de Türk hukukçuların, bu haklı davalarında Azerbaycan Türklerine olan desteğini yüksek sesle tekrar etti.”
Tarihsel/Kültürel Bağlam	
Hürriyet	“Türkiye o masalarda kardeşinin yanı başında oturmalıdır. Bunu, Azerbaycan’ımızın yalnız olmadığını, dosta düşmana göstermek için yapmalıdır.”
Sözcü	“Hocalı katliamı, “Ermenistan 30 yıl önce nasılsa bugün de aynı.” “Sahada ve masada can Azerbaycan’ın yanındayız.”
Sabah	“AKP İl Başkanı Bahattin Yıldız, esnafa Türk ve Azerbaycan bayrağı dağıttı.”
Cumhuriyet	“Can Azerbaycan’a canımız feda” “Sevinci sevincimiz kederi kederimizdir.” “Türkiye çapında 65 baro, Azerbaycan Barolar Birliği’ne gönderdikleri destek mesajlarıyla hem kardeş ülke Azerbaycan’ın uluslararası hukuk nezdindeki haklılığını, hem de Türk hukukçuların, bu haklı davalarında Azerbaycan Türklerine olan desteğini yüksek sesle tekrar etti.”
Kullanılan Sıfatlar	
Hürriyet	“Zalim ile mağdur”
Sözcü	-
Sabah	“Ermeni askeri” “Ermeni taburu” “Ermeni ordusu”
Cumhuriyet	“Ermeni kökenli yurttaşlar.”
Biz-Onlar Karşıtlığı	
Hürriyet	“Zalim ile mağduru aynı kefeye koymak” “Ermenistan huzurun düşmanı.” “Ermenilerin tutumu tarihsel yalanlara ve uluslararası hukukun norm ve ilkelerinin ihlallerine dayanırken, bizim tutumumuz uluslararası hukukun norm ve ilkelerine ve tarihi adalete dayanmaktadır.”
Sözcü	“Açtığı bu kumpasta boğulacaktır.” “Ermenistan bölgedeki barışın en büyük tehdidi.” “Ermenistan işgal ettiği topraklardan çekilmeli.” “Uluslararası hukukun açık ihlali olan ve sivil kayıplara yol açan Ermeni saldırısını şiddetle kınıyoruz.”

Sabah	“Bombalı saldırılarda siviller hedef alındı.” “Ermenistan, Azerbaycan’ın sivil yerleşim yerlerini alçak bir saldırı.” “Azerbaycan vatandaşı şehit olurken; Ermeni askeri de öldürüldü.”
Cumhuriyet	“Bir kendinize bakın, bir de Türkiye’ye.” “Ermenistan ordusu yine sivilleri hedef aldı.” “Azerbaycan: Ermenistan çocuk asker kullanıyor”
Tehdit Etme-Değersizleştirme- Hedef Gösterme	
Sözcü	“Açtığı kumpasta boğulacak.” “Ermenistan yine haddini aşmıştır.” “Bu vahşete sessiz kalanları da tarih asla affetmeyecektir.” “Ermenistan saldırganlığının karşılıksız kalmayacağından emin olsun.”
Hürriyet	“Ermenistan aklını başına toplasın!” “Köşeye sıkışan Ermenistan” “Kayıp veren Ermenistan”
Sabah	“Ermenistan ordusu darmadağın.” “Ermeni taburu mevzileri bırakarak kaçtı.” “Ermeni ordusunda kitlesel firarlar başladı!” “Ermenistan resmen tükendi! Hepsini tek tek imha edildi.” “Ermenistan’ın kirli planı gözler önüne serildi” “Ermeni askerler ‘Karabağ Azerbaycan’ dedi!”
Cumhuriyet	“Bir kendinize bakın, bir de Türkiye’ye.” “Ermenistan’a diz çöktürdük.”

Tablo 2’de haberlerde ön plana çıkan ortak söylemler gösterilmiştir. Haber içeriklerinde birbirine benzer sözcüklerin ve sözcük gruplarının kullanıldığı görülmektedir. Merkez-sağ ve merkez-sol çizgideki gazetelerin, Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarını ulusal güvenlik ve milliyetçik temelde çerçevelediklerini söylemek mümkündür. Dolaylı aktarım şeklinde alıntılanan haber içerikleri, siyasi ve kurumsal düzeyde yapılan açıklamaları yansıtmaktadır. Tablo 2’de gösterildiği gibi kategorik olarak analiz edilen haber içerikleri çoğunlukla “biz” ve “onlar” ikili karşıtlığı üzerinden tasarlanmıştır. Bu yönde inşa edilen anlam, tarihsel ve kültürel bağlamdan beslenmektedir. Özellikle, en çok Sabah gazetesi olmak üzere, dört gazete de çatışmanın taraf ülkesi olan Ermenistan’ı “olumsuz” bir biçimde tanımlayarak “değersizleştirme” içeren bir anlatı kurmuştur.

Tablo 3. Haberlerde Ayrışan Söylemler

“Nefret Söylemi” İçeren İfadeler	
Sözcü	-
Hürriyet	-
Cumhuriyet	“Alçak saldırı”
Sabah	“Ateşkese ihanet eden Ermenistan’dan bir alçak saldırı daha!” “Ermeni taburu mevzileri bırakarak kaçtı” “Ermeni mevzileri yok edildi.” “Ermeni ordusunda kitlesel firarlar başladı!” “Ermenistan resmen tükendi! Hepsi tek tek imha edildi.” “Ermenistan’ın kirli planı gözler önüne serildi” “Eşkya Ermenistan” “Alçak, saldırgan”
İktidar ve Muhalefet Partilerinin Söylemlerine Vurgu ve Nefret Söylemine Eleştiri	
Hürriyet	İYİ Parti Meral Akşener: “Türkiye o masalarda kardeşinin yanı başında oturmalıdır. Bunu, Azerbaycan’ımızın yalnız olmadığını, dosta düşmana göstermek için yapmalıdır.”
Sözcü	-
Cumhuriyet	CHP Kemal Kılıçdaroğlu: “Ermenistan’ın savaş suçu niteliğindeki saldırılarını kınıyoruz.” “Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları sonrası Ermeni kökenli yurttaşlar yine hedefte.” “Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların hız kazanmasıyla Türkiye’de yaşayan Ermeni kökenli yurttaşlar nefret söylemlerinin hedefi oldu.”
Sabah	AKP Ömer Çelik: “Ermenistan saldırganlığının karşılıksız kalmayacağından emin olsun.”
Objektiflik İçeren Söylemler	
Hürriyet	BM: “Azerbaycan ile Ermenistan arasında yükselen gerginliğin ardından, çatışmanın büyümesinin felaketle sonuçlanacağı uyarısında bulundu.”
Sözcü	“4 Azerbaycan askerinin şehit düştüğü, 2 Ermenistan askerinin yaralandığı...”
Sabah	-
Cumhuriyet	-
Uluslararası Normlara Dayalı Söylemler	
Hürriyet	“... Ermenilerin tutumu tarihsel yalanlara ve uluslararası hukukun norm ve ilkelerinin ihlallerine dayanırken, bizim tutumumuz uluslararası hukukun norm ve ilkelerine ve tarihi adalete dayanmaktadır...”
Sözcü	“Uluslararası hukukun açık ihlali olan ve sivil kayıplara yol açan Ermeni saldırısını şiddetle kınıyoruz.”
Sabah	-
Cumhuriyet	“Ermenistan’ın sivil yerleşim alanlarına gerçekleştirdiği, savaş suçu niteliğindeki saldırılarını kınıyoruz.”

Tablo 3’te ise haber içeriklerinde ayrışan söylemler gösterilmeye çalışılmıştır. *Sabah* gazetesinde, diğer üç gazeteye göre daha yoğun bir biçimde “nefret söylemi” niteliğindeki ifadelerin yer aldığı söylenebilir. Gazetelerde ortak söylemler daha fazla olmakla birlikte, ideolojik ayrışmadan kaynaklanan nüanslar da göze çarpmaktadır. Özellikle, *Cumhuriyet*’in CHP liderinin, *Sabah*’ın ise AK Parti Sözcüsünün açıklamalarına referans vermesi bunun bir örneğidir. Ayrıca, *Cumhuriyet*, diğer gazetelerden farklı olarak, iki ülke arasındaki gerilimde Türkiye’nin Azerbaycan’a verdiği destek nedeniyle toplumda Ermeni yurtttaşları hedef alan nefret söylemine dikkat çekmiş ve bunu eleştirmiştir. Ayrıca, Sözcü’de, *Cumhuriyet*’te ve *Hürriyet*’teki Birleşmiş Milletlere, uluslararası hukuk ilkelerine ve sayısal verilere dayalı görece objektif haber kalıpları da haberin güvenilirliğini pekiştirme stratejisi olarak değerlendirilebilir. Haber diline bir bütün olarak bakıldığında, milli birlik, tarihsel bağlar ve ulusal çıkar temelli bir bakışının açısı tüm haber çerçevelerine egemen olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç

Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarının medyada yansıtılma biçimine genel olarak bakıldığında, araştırmanın örneklemini oluşturan merkez-sağ ve merkez-sol ideolojik çizgideki gazetelerin konuyu kurumsal düzeyde siyasal aktörlerin yapmış oldukları açıklamalar temelinde değerlendirdikleri ve çatışmalara ilişkin olarak herhangi bir biçimde ayrıntılı yorum yapmak yerine, haberin durum tanımlayıcısı olarak siyasal aktörlerin açıklamalarını referans aldıkları ve konuyu milliyetçi bir bakış açısıyla çerçevedikleri görülmüştür. Buna göre, gazetelerin konuyu ele alış biçimleri kendi düzeni, sözcükleri ve kodları içinde ideolojik olarak üretilmiştir. Böylece, güç ve iktidara dair söylemler medya içeriklerinde kurulmakta ve egemen söylemler onaylanmış olmaktadır. Bu da sembolik seçkinler arasında sayılan siyasal aktörler ve gazetecilerin, toplumsal olarak paylaştıkları bilginin toplumsal bellek oluşumuna katkıda bulunduğunu göstermektedir. Toplumsal söylemin sürdürülmesi ve yeniden üretilmesi medya haberlerinde üretilen bilgi/söylem sonucunda gerçekleşmektedir (van Dijk, 1995).

İncelenen haber metinlerinin, İnal’ın (1996) deyiimiyle, egemen söylemlerden, yani güç ve iktidar sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerinden bağımsız olmadığı ve Azerbaycan-Ermenistan çatışma haberine ilişkin bilgilerin genelde güvenilir kaynaklardan alıntı yapılarak sunulduğu görülmüştür. Böylece, haberin güvenilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Uluslararası boyutu bulunan ve iç siyasetin ötesine geçen konular genellikle, bağımsızlık ve egemenlik mücadelesi perspektifi içinde bir “milli” mesele olarak değerlendirilmektedir. “Ermenistan’ı olumsuz sunma” yaklaşımı, tüm gazetelerde ortak bir söylem çerçevesi olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, merkez-sağ temsil eden *Sabah* gazetesi, Ermenistan’ı

“saldırgan”, “ihanet eden”, “eşkıya”, “alçak” gibi sıfatlarla tanımlamıştır. Benzer şekilde, *Hürriyet* gazetesi de seçkin aktörlerden doğrudan alıntı yapmış, “huzurun düşmanı” ve “zalim” gibi sıfatları dolaylı olarak onaylamıştır. Yine aynı şekilde, merkez-sol ideolojik çizgideki *Sözcü* gazetesinin, tırnak içinde alıntıyla “barışın en büyük tehdidi”, “Ermenistan işgal ettiği...” gibi sözdizimleri de bir “olumsuz sunma” örneğidir. *Cumhuriyet* gazetesi ise, yine tırnak içinde alıntılarla, “Ermenistan savaş suçu...” ve “Ermenistan yine sivilleri...” gibi ifadelerle yer vermiştir. Böylelikle, haber söylemlerinde bu düzeyde bir farklılık görülmemiş, “biz” ve “onlar”, “suçlu” ve “masum” ikili karşıtlığı üzerine kurulu olan bir anlatı biçimi ön plana çıkmıştır.

Haberler, aynı zamanda tarihsel ve kültürel söylemlerin üretildiği metinlerdir. Haber söylemleri, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarihsel ve kültürel bağları hatırlatmıştır. *Sözcü* gazetesi “30 yıl önce nasılsa bugün de aynı” söylemini kurmuş ve konuyu geçmişe bağlayarak değerlendirmiştir. Tarihte daha önce meydana gelen olayla bugün yaşanan çatışma arasında kurulan bağlantıyla haber metni kapatılmıştır. *Cumhuriyet* ise, tarihsel bağlamda, “Sevinci sevincimiz kederi kederimizdir” yaklaşımını, Türkiye-Azerbaycan kardeşliğinin tarihsel köklerine vurgu yaparak aktarmıştır. Diğer gazetelerde ise yer alan, “Türkiye o masalarda kardeşinin yanında” vurgusu yer almıştır. Her iki blokta yer alan gazetelerin üretmiş olduğu söylemlerde tarihsel geçmişe gönderme yapılmıştır. Ayrıca, habere güvenilirlik kazandırmak amacıyla tüm gazetelerin resmî kaynaklara doğrudan referans vermesi de anlatı stratejilerindeki ortak noktalardan biridir.

Cumhuriyet gazetesi, muhalefet partilerinin çatışmaya dair açıklamalarına da yer vermiş, özellikle, “Ermeni kökenli yurttaşlar nefret söylemlerinin hedefi oldu” ifadesiyle yaşanan çatışmanın başka bir çatışma yaratma riskine de dikkat çekmiş, CHP’nin “savaş suçu niteliğindeki saldırıları kınıyoruz” açıklamasına yer vererek, konuyu savaş-çatışma düzleminde ve uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde değerlendirmiştir. *Sözcü* gazetesi ise, çatışmanın tarafları hakkında kaynağa bağlı aktarım yaptığı 13 Temmuz 2020 tarihli haberinde, “Azerbaycan askerinin şehit düştüğü, Ermenistan askerinin yaralandığı” yönündeki bilgiyi olgusal gerçeklik temelinde vermiştir. Böylece, diğer gazetelere göre, *Cumhuriyet* ve *Sözcü* gazetelerinde, “tarafsızlık” ilkesinin daha belirgin olduğu, her iki gazetenin de Azerbaycan’ın vermiş olduğu mücadeleyi, hak ve hukuk temelinde haklı bir mücadele olarak onayladıkları noktada, diğer gazeteler ile benzerlik gösteren sözcük ve sözcük gruplarını kullandıkları, ancak Ermeni yurttaşlara yönelik ortaya çıkabilecek toplumsal bir ayrışmaya ve “nefret söylemine” karşı çıkan haber söylemleriyle sağ ideolojik çizgideki gazetelerden ayrıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Haber söylemlerinde, Türkiye’nin ve Azerbaycan’ın etnik, tarihsel ve kültürel bağları temelinde, milli kimlik ve kardeşlik temalı bir milliyetçiliğe gönderme yapılmıştır. Siyasal aktörler ve resmî kurumlar haberin durum tanımlayıcısı olarak

seçilmiş, olaylar gazetesinin düşüncesi olarak değil, aktarma yoluyla haberin dili olarak formüle edilmiştir. Böylelikle, siyasal aktörlerin ve devleti temsil eden kurumların açıklamaları, haber söylemine dönüştürülerek egemen söylemlere kaynaklık etmiş, ayrıca, milli birlik ve ulusal çıkar temelinde haber medyası ortak bir söylemde buluşmuştur.

Kaynakça

- Bengin, T. (2020, 17 Temmuz). Ermenistan ateşle oynuyor. Milliyet. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/>
- Çoban, B. (2007). Medyanın Milliyetçi Söylemi: Medya, Öteki ve Şiddet. Erişim adresi: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/3659271/MEDYANIN_MILLIYETCI_SOYLEMI-B.COBAN.pdf?
- Durur, K. E. (2011). Milliyetçilik Söylemi ve Medya. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15 (2), ss.35-50. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423871524.pdf>
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Arnold. Erişim Adresi: <http://library.lol/main/61480F71C42573E3E8EBD2671391B67E>
- Fairclough, N. (2003). Dil ve İdeoloji. (Barış Çoban ve Zeynep Özarslan, Çev.). *Söylem ve İdeoloji* içinde. (s.155-173) İstanbul: Su Yayınları
- Fairclough, N. (2020). Söylemin Diyalektiği. (Barış Çoban ve Zeynep Özarslan, Çev.). *Söylem ve İdeoloji* içinde (ss.137-146). İstanbul: Su Yayınları
- Fiske, J. (2019). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (Süleyman İrvan, Çev.). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Gökçe, M. (2011). Yukarı Karabağ Sorunu ve Türkiye-Ermenistan İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. 6 (1), ss.1139-1154. Turkey. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1972>
- Güreşçi, M. (2007). *Medya Söylemi ve Yeni Siyasal Politikalar Çerçevesinde Kimlik Algılaması (Ermeni Konferansının Sosyo-Politik İncelemesi)*. (Doktora tezi) <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/42529.pdf> veri tabanından ulaşılmıştır. (219519).
- İnal, M. A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İnceoğlu, Y. (28 Ekim 2006). Medya İktidar İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi. Erişim adresi: <http://www.bianet.org/medya-iktidar-ileiskilerinin-tarihsel-gelistimi>
- Mahmudova, G. (2019). Arabuluculuk Diplomasisi Bağlamında AGİT Minsk Grubu'nun Başarısız Eylemi-Başarılı Söylemi: Dağlık Karabağ Sorununa İlişkin 2-5 Nisan 2016 Tarihleri Arasındaki Açıklamaların Söylem Çözümlemesi. 42, 206-215. TURAN. SAM (TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi). DOI: <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. Erişim adresi: <https://www.pdfdrive1.com/gordon-marshall-sosyoloji>
- Ortaylı, İ. (2020, 4 Eylül). Azerbaycan'ın Karabağ'ı. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/azerbaycanin-karabagi-41627340>
- Öztunç, M. (2021). COVID-19 Pandemi Süresince Türkiye'nin Aldığı Ekonomik Tedbirlere Yönelik Haberlerin Söylem Analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*. 8 (1), ss.231-255. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1274410>
- Shoemaker, P. ve Reese (2014). İdeolojinin Medya İçerisindeki Üzerindeki Etkisi. Süleyman İrvan (Ed.). *Medya, Kültür, Siyaset içinde* (s. 97-133). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Söker, Ç. (2017). *Dağlık Karabağ Sorunu'nun Çatışmayı Çözme Perspektifinde İncelenmesi*. Kafkas Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi. 16, ss.555-574. Erişim adresi: DOI:10.9775/kauibfd.2017.027
- Sözen, E. (2017). *Söylem*. İstanbul: Profil Kitap.
- Tuncel, K. T. (23. 07. 2020). Azerbaycan-Ermenistan Sınır Hattında 12 Temmuz 2020'de Patlak Veren Çatışma ve Karabağ İhtilafı Hakkında Değerlendirmeler. AVİM (Uluslararası Avrasya İncelemeler Merkezi). Erişim Adresi: <https://avim.org.tr/tr/>
- van Dijk, T. A (1986). "News Schemata", İçinde: Sidney Greenbaum and Charles Raymond Cooper, (Ed) *Studying Writing. Linguistic approaches*, Beverly Hills, CA: Sage, ss. 155-186. Erişim adresi: <http://www.discourses.org/download/articles/>
- van Dijk, T. A.(1988a). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. Erişim adresi: <http://libgen.rs/book/index.php?md5=165D28155F29E4D2D89A951B C524AE27>
- van Dijk, T.A. (1988b). *News Analysis Case Studies of International and National News in the Press*. New Jersey Hove and London: Lawrence Erlbaum Associates. Erişim adresi: <http://library.lol/main/7C0E37471E0872FB3EB787659646CDDB>
- van Dijk, T. A. (1993). *Principles of critical discourse analysis*. 4. (2). 249-283. Erişim adresi: <http://www.discourses.org/OldArticles/Principles%20of%20critical%20discourse%20analysis.pdf>
- van Dijk, T.A. (1995). *Power and the News Media*. 9-36 Erişim adresi: <http://discourses.org/OldArticles/Power%20and%20the%20news%20media.pdf>
- vanDijk,T.A.(Ed).(1997).*Discourse Studies:AMultidisciplinaryIntroduction*.Erişimadresini: <https://libgen.is/book/index.php?md5=DA0425C67CE0D6EB09ADDB8A9E46AE0C>
- van Dijk, T. A. (2013). *Media contents the interdisciplinary study of news as discourse*. Erişim adresi: <http://www.discourses.org/OldArticles/The%20interdisciplinary%20study%20of%20news%20as%20discourse.pdf>
- van Dijk, T. A. (2014). *Discourse, cognition, society*. Johannes Angermuller & Dominique Maingueneau & Ruth Wodak (Ed). *The Discourse Studies Reader: Main currents in theory and analysis* içinde (388-400). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. Erişim adresi: <http://library.lol/main/19EFFB51F63F41ACF4A5CFC4F8FD41DF>

- van Dijk, T. A. (2019). *İdeoloji*. (AyŐe Demir, ev.). Ankara: Hece Yayınları.
- van Dijk, T. A. (2020). *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*. (Barış oban ve Zeynep zarslan ev.). *Söylem ve İdeoloji* içinde (ss. 15-100). İstanbul: Su Yayınları.
- Wodak, R. (2014). Critical Discourse Analysis. (302-316). Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/238105100_DCA__Critical_Discourse_Analysis
- Wodak, R. and Meyer, M. (2015). Critical discourse studies: history, agenda, theory and methodology. 1-23. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/284725833_Critical_discourse_studieshistory_agenda_theory_and_methodology
- Zeyrek, D. (2020, 30 Eylül). “Ava giderken avlanmak” <https://www.sozcu.com.tr/>